
A polgári perrendtartás alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai a bíróságok szemszögéből

Pribula László*

Egy jól működő polgári perrendtartás mind a jogkereső felek, mind a jogalkalmazásban résztvevők közös érdeke. A polgári pert szerkezetileg új alapokra helyező, a rendelkezési jog és a perkonzentráció érvényesülését hangsúlyozó új perrendtartás, a 2016. évi CXXX. törvény gyakorlata immár több évre tekint vissza. Érdemes áttekinteni, hogy melyek voltak a kódex alkalmazásának kezdeti nehézségei, melyek voltak a szabályozás gyakorlati megvalósításának kritikus pontja, hogyan kereste a jogalkotó és a jogalkalmazó az anyagi jogok hatékony érvényre juttatását segítő megoldásokat, és ennek során milyen korrekciók megvalósítása volt indokolt.

Kulcsszavak: perrendtartás, perkonzentráció, osztott perszerkezet, keresetlevél visszautasítása, keresetváltoztatás, Pp. novella

The Civil Procedure Code in the practice of civil courts

A well-functioning civil procedure is in common interest of both legal practitioners and the parties seeking justice. The application of the new Civil Procedure Code, the Act CXXX of 2016., has been in progress for several years. It is useful to analyze the initial difficulties in the application of the Code, as well as the critical points in the practical implementation of the Code and how legislators and judicial practitioners sought multiple solutions to promote enforcing substantive rights by reasonable adjustments of the regulation.

Keywords: civil procedure code, procedure concentration, divided structure of procedure, rejection of claim, changing the claim, Amendment of the Civil Procedure Code

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1486>

1. Az új polgári perrendtartás kodifikálásának és korrekciójának alapjai

Az eljárásjog koncepcionális megújítása különleges jelentőségű esemény: ha a jogalkotó elhatározza egy új eljárási kódex megalkotását, úgy megfogalmazza a kodifikáció által elérni kívánt célokat, számot vet a korábbi jogszabályi megoldások hiányosságaival, ezek kiküszöbölése végett keresi a jogtörténetben és a nemzetközi szabályozásokban hasznosítható tapasztalatokat, és azok által igyekszik a kitűzött célok megvalósítására alkalmas átfogó reformot megvalósítani. Kiemelt fontossága

* Kollégiumvezető bír (Debreceni Ítéltábla), tanszékvezető egyetemi tanár, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Eljárásjogi Tanszék.

van ezért a jogalkotói törekvések megfelelő megfogalmazásának, és az ehhez igazodó, az új jogszabály hatályba lépése folytán szükségképpen nehézségeket okozó bírói gyakorlat alakulásának. Nem volt ez másképp a 2018. január 1-jén hatályba lépő, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) alkalmazása során sem; a törvényhozónak a kódex Preambuluma által kifejezetten megfogalmazott szándékainak a közvetítése és a jogalkalmazásban megjelent értelmezési problémák, gyakorlati megközelítési módok áttekintése hasznos tanulságokat nyújt.

A tanulmány nem törekszik az új perjogi kódex elméleti alapjainak, gyakorlati megvalósulásának teljes körű áttekintésére, hanem a legfontosabb sarokkövekre koncentráva kívánja összefoglalni, hogy az immár több éves múltra visszatekintő perrendtartás milyen jelentősebb kihívásokat eredményezett a jogalkalmazásban, és milyen értelmezési módszerek jelentek meg a kritikus vitatott kérdésekben, hogyan reagált a szakmai vitákra a jogalkotó, ezáltal milyen okokból és milyen mértékben találta indokoltnak a jogszabályi korrekciót. A polgári per két alapvető intézményén – a keresetlevél perfelvételre alkalmasságának vizsgálatán, valamint a keresetváltoztatás megengedésén – keresztül fogalmazza meg és igazolja azt a hipotézist, hogy a folyamatos jogalkalmazói visszacsatolások – különösen a Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása és az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület állásfoglalásai, a Kúria elnöke által a keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló vélemény¹, a másodfokú bíróságok korrekciós gyakorlata figyelembe vételével; az Igazságügyi Minisztérium a Pp. hatályosulását elemző munkacsoportjának aktív, valamennyi jogászi szakmai bevonásával végzett tevékenysége által – a méltányos értelmezés szempontjainak a megértésével, a jogalkotó részéről befogadásra találtak. Mind a közvetlenül a Pp. hatályba lépése után elfogadott 2018. évi LXXXII. törvény, amely 2018. november 24-től az Itv. 58. §-ának módosításával a keresetlevél visszautasítását illetékmentessé tette; mind a 2019. évi LXVI. törvény, amely 2019. július 10-től a személyi állapotot érintő perek egyes szabályait tette rugalmasabbá; mind a 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (Veir. 1.), melyet eredetileg a veszélyhelyzet miatt vezettek be, de a későbbi szabályozásba is átemelt egyes, az igényérvényesítést egyszerűsítő előírásokat (formanyomtatvány-kényszer mellőzése, a hiánypótlásra felhívó végzésben a keresetlevél valamennyi hiányosságának kötelező feltüntetése); és különösen a perrendtartás első átfogó módosítása, a 2020. évi CXIX. törvény (első Pp. novella) 2021. január 1-jétől hatályos módosításai, a perrendtartás koncepcionális szerkezeti újításait nem érintve, az anyagi jogok hatékony érvényre juttatását még határozottabban kívánták érvényesíteni. A bírói tapasztalatok becsatornázása az igényérvényesítés könnyítését eredményező reformot eredményezett, amely során ugyan – mint ahogy arra Wopera Zsuzsa is rámutatott – a jogalkotó kis részben feladta eredeti dogmatikai következetességét, de mindezt abból a célból, hogy a

¹ *A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye*, https://kuriabirosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitanak_vizsgalata_ossze_foglalo_velemeny.pdf (letöltés időpontja: 2021.11.28.)

jogalkalmazói igényekhez igazodóan egyszerűsítse és rugalmasabbá tegye a szabályozást.² Ez a törekvés pedig találkozott a jogkereső felek érdekeivel, Endrédy András megfogalmazása szerint mindebből következően alkalmasként arra, hogy a nemkívánatos joggyakorlatnak gátat szabjon; és ezáltal talán a pereskedési kedv is új lendületet vegyen Magyarországon.³

2. A keresetlevél perfelvételre alkalmassága értelmezésének alapvetései

Az új polgári perrendtartás elfogadását követően azonnal felmerült a bírói jogértelmezésben, hogy a megreformált eljárásrend által volt-e a jogalkotónak olyan célja, amely a felekkel szembeni, kétségtelenül szigorúbbnak tűnő elvárásokat önmagában véve, azaz formálisan – akár a bírósághoz fordulás jogának az elnehezítését eredményezően – tartotta követelménynek, vagy azt kívánta közvetíteni, hogy a látszólagos szigorítást a Preambulumában is megfogalmazottak szerint a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása érdekében, a jogalkotói törekvések megértését célzó értelmezésével, méltányosan kell megítélni. A „formális” és a – contra legem jogalkalmazás veszélyeit elkerülő, ezért lényegesen összetettebb – „méltányos” értelmezés végigkísérte a Pp. hatályba lépését követő első időszakot.

A keresetlevél kötelező tartalmi elemeinek a meghatározása, a hiányosságok értékelése, a jogkövetkezmények megállapítása, valamint a hátrányos jogkövetkezmények esetleges kiküszöbölése a polgári perrendtartás különösen jelentős szabályai közé tartoznak. A szabályozásnak, valamint a szabályok alkalmazásának a túlzott enyhesége a *per koncentrált lefolytatása és befejezése* ellen hathat, a felelős pervitel elősegítését nem segíti elő; ugyanakkor túlzott szigorúsága esetlegesen ahhoz a nem kívánt következményhez vezethet, hogy a *jogviták nem kerülnek a bíróság elé*, a bíróság ezáltal nem tudja teljes körűen betölteni az Alaptörvény 25. Cikkében meghatározott feladatát, mindez pedig a jogalkalmazással szembeni bizalmatlansághoz vezethet. Olyan szabályok meghatározása és azok megfelelő értelmezése alapján olyan gyakorlat kialakítása indokolt, amely *egyszerre tudja biztosítani* a perkoncentráció érvényesülését, a jogvita kereteinek minél szélesebb körű tisztázását, ugyanakkor nem téríti el a jogvitákat indokolatlanul a perfelvételre alkalmatlanság túlzottan széles körben megítélése miatt.

A két értelmezési szempontrendszer első jelentős megjelenése volt a *rendezetlen keresetlevél* problémaköre. A korábbi, a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (1952-es Pp.) megoldásához képest a keresetlevél részletesebb, szerkezeti egységek szerint meghatározott tartalmi követelményeinek szabályozásából következően felvetődött az, hogy a keresetlevelet vissza kell-e utasítani, ha – bár a

² Wopera Zsuzsa: A dogmatika vagy a gyakorlat elsőbbsége? In: *Ünnepi kötet Dr. Szabó Imre egyetemi tanár 70. születésnapjára*, Forum Acta Juridica et Politica, Acta Universitatis Szegediensis (szerk.: Homoki-Nagy Mária), Szeged 2021. 485. o.

³ Endrédy András: A perindítás megváltozott szabályai a polgári perrendtartás első novelláris módosítása alapján, *Miskolci Jogi Szemle*, 16 (2021.) 1. szám 2. kötet 110. o.

kötelező tartalmi elemeket a keresetlevél magában foglalja – az egyes szerkezeti egységek címének feltüntetése hiányzik, vagy az egyes szerkezeti egységeken belül a tartalmi elemek nem a felsorolás szerinti sorrendben követik egymást.

Az új polgári perrendtartás kodifikálását elhatározó 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat lényegesnek találta annak a hangsúlyozását, hogy egy korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak is megfelelő polgári perjogi törvénykönyvet kíván létrehozni azért, hogy biztosítsa az anyagi jogok hatékony érvényesítését, és amely a jogtudomány és a joggyakorlat eredményeire támaszkodva áttekinthetően, koherensen, a technika vívmányaira is figyelemmel szabályozza a perjogi viszonyokat, megkönnyítve ezzel a jogkereső állampolgárok és a szakmai közönség helyzetét. Ezt az iránymutatást vette át az elfogadott kódex, amely ugyan – az 1952-es Pp. megoldásával szemben – nem határozta meg a törvény célját, de megjelenítette a jogalkotó törekvéseinek irányát az Alaptörvény 28. Cikkéből következően a jogalkalmazás számára értelmezési alapként szolgáló Preambulumában, amely ugyancsak azt hangsúlyozta, hogy a koncentrált per feltételeit biztosító szabályozást a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása érdekében alkotta meg. Ennek a szándéknak feltétlenül ellentmondott volna egy olyan rugalmatlan értelmezés, amely már a keresetlevél szerkezeti egységeinek is a szabályozás célján túlmutató formális, a bírósághoz fordulást elnehezítő jelentést társított volna.

A rendezetlen keresetlevél szakmai vitáit az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület 2018. március 23-án tartott ülésén elfogadott 34. számú állásfoglalása kívánta lezárni akként, hogy nem lehet visszautasítani a keresetlevelet, ha a fél annak a Pp. 170. § (1)-(3) bekezdéseiben írt szerkezeti egységeit nem látta el külön címekkel, de az felismerhetően, egymástól elkülönülten tartalmazza mindhárom szerkezeti egységet; a Pp. 170. § (1)-(3) bekezdései az egyes szerkezeti egységeken belül a keresetlevél tartalmi elemei vonatkozásában nem állapítanak meg sorrendet. Az állásfoglalás indokolása hangsúlyozta, hogy bár – a professzionális pervitel, valamint a perkoncentráció és a felek eljárástámogatási kötelezettségének alapelvéből következően – a keresetlevél tagolása és kötelező tartalmi elemei tekintetében a Pp. szigorú követelményeket támaszt, tekintettel arra, hogy a korábbiaknál lényegesen nagyobb odafigyelés és precizitás várható el a felektől, illetve a jogi képviselőktől az eljárás során, ugyanakkor figyelemmel kell lenni a szabályozás által elérni kívánt célokra is. A keresetlevél szerkezeti egységekre való felbontásával a jogalkotó a megfogalmazott célok elérése érdekében a keresetlevél áttekinthetővé tételével a perek hatékony lezárását kívánta előmozdítani. A Pp.-ben szereplő szerkezeti tagolásból azonban – erre vonatkozó kifejezett jogszabályi előírás hiányában – nem következik, hogy a felperesnek minden szerkezeti egységet külön címmel kell ellátnia, elegendő, ha a keresetlevél felismerhetően, jól áttekinthetően tartalmazza az egyes szerkezeti egységeket. A keresetlevélre vonatkozó rendelkezések az egyes tartalmi elemek kötelező sorrendjét nem mondják ki.

A másik alapvető kérdéskör a keresetlevél perfelvételre alkalmassága körében az alaki és az érdemi vizsgálatnak az elhatárolása, ezáltal a perindítási és a perfelvételi szak elválasztása, az *anyagi pervezetés helyes szerepének* felismerése volt. Fontos

volt a jogalkalmazásban annak a tudatosítása, hogy a törvény a keresetlevél tartalmi követelményeit úgy határozza meg, hogy egyrészt a bíróság számára valamennyi anyagi és eljárásjogi adat a kereset tárgyalhatóságához – és a bírósági meghagyás esetleges kibocsátásához – azonnal rendelkezésre álljon; másrészt az alperes részére lehetővé és elvárhatóvá teszi a teljes körű *ellenkérelem* előterjesztését.⁴ Ennek a helyes megközelítésnek az indoka, hogy a keresetlevél még önmagában nem elégséges a jogvita keretei a pert megindító fél általi teljes körű meghatározásához, hiszen hiányoznak azok az ismeretek, melyek az ellenérdekű fél álláspontján keresztül egyáltalán fel tudnák mérni a vita mibenlétét; ezért a keresetlevél tényleges funkciója a per megindítása olyan módon, hogy mindebből a másik fél meg tudja érteni a vele szemben érvényesített követelés tartalmát, indokát; az érdemi védekezés elmulasztása esetén pedig rendelkezésre álljanak az anyagi jogerőhatással járó határozat kibocsátásához szükséges adatok. Ez a kívánalom egyértelműen következett a törvény legnagyobb koncepcionális újításából, az osztott perszerkezet bevezetéséből, amely azért különítette el a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakot, hogy a felek először a jogvita tartalmát, kereteit határozzák meg, és csak ezt követően folytasson le a bíróság – a jogvita meghatározott kereteihez igazodó – bizonyítást, ezáltal visszaszorítsa a perek szükségtelen elhúzódását; és amelytől azt várta, hogy „alaposabb előkészítő munkára ösztönzi a feleket, koncentráltabb, feszesebb eljárást tesz lehetővé.”⁵ A per felvételének jelentőségét azonban nem értelmezi megfelelően az a felfogás, amely a jogvita kereteinek a meghatározását már azt megelőzően várná el, hogy mindkét fél bekapcsolódott volna a perbe, tehát hogy az alperes az ellenkérelmét előterjesztette volna. Az írásbeli ellenkérelem előadása előtt még nem követelhető meg a jogvita kereteinek a felperes általi meghatározása, lévén nem ismert a védekezés módja és mértéke. A keresetlevél tartalmi elemeinek a perindítás feltételein túl történő vizsgálata a perrendtartás törekvéseivel mindenképpen ellentétes.

A legjellemzőbben ezt a kérdést a Civilisztikai Kollégiumvezetők 2017. július 7. napján megtartott Országos Tanácskozásának 10. számú állásfoglalása érintette. Még a perrendtartás hatályba lépése előtt merült fel értelmezési problémaként, hogy ha a keresetlevél valamely kötelező tartalmi elemet hiányosan tartalmaz, úgy a keresetlevél – az akkori szabályok szerint még a tartalmi hiányosság miatt hiánypótlási felhívás nélkül megengedett – visszautasításának, hiánypótlási felhívás kiadásának vagy az anyagi pervezetés körében való közrehatásnak van-e helye. Az állásfoglalás a méltányos értelmezést figyelembe véve mutatott rá arra, hogy ha a keresetlevél nem tartalmaz valamely, a 170. §-ban felsorolt kötelező tartalmi elemet, úgy a keresetlevél visszautasításának van helye; ha a keresetlevél a 170. § minden pontjához tartalmaz valamit, de azok nem felelnek meg a törvény követelményének vagy nem teljes körűek, úgy hiánypótlás kiadásának van helye; míg ha a keresetlevélben előadottak megfelelnek a törvény követelményének és teljes körűek,

⁴ BDT2019. 4054

⁵ Interjú Wopera Zsuzsa egyetemi tanárral, a polgári perrendtartás reformjával, az új szabályozási rendszer kialakításával, továbbá a kapcsolódó jogszabályok előkészítésével összefüggő feladatok irányítására és összehangolására megbízott miniszteri biztossal. <http://www.jogiforum.hu/hirek/36544> (letöltés időpontja: 2021.11.28.)

de inkompatibilisek... nincs helye sem hiánypótlásnak, sem visszautasításnak... (hanem) a perfelvétel során *anyagi pervezetéssel* kell közrehatni abban, hogy a felperes a keresetlevélben feltüntetett nyilatkozatainak hibáit kijavítsa.⁶ A perfelvételre alkalmasság vizsgálatának és az anyagi pervezetésnek a szerepét az állásfoglalás helytállóan jelölte ki és következetes érvényesülése figyelemmel volt a jogkereső felek érdekeire.

A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2018. június 20-21. napi Országos Tanácskozásán elfogadott 21. számú állásfoglalás ezt az irányvonalat erősítette annyiban, hogy a perrendtartás rendeltetése oldaláról, a jogalkotó akaratának az értelmezése alapján, a bírósághoz fordulás jogát előtérbe helyezve azt az iránymutatást tette – *kiemelve, hogy ekkor már fel sem merült a rendezetlen keresetlevél visszautasításának a jogkövetkezménye* –, hogy ha a keresetlevél egyértelműen és kétségtől mentesen beazonosíthatóan tartalmazza a Pp. 170. §-ában, illetve a törvényben írt egyéb kötelező tartalmi elemeket, alaki kellékeket, de nem az előírt módon vagy sorrendben, úgy hiánypótlás elrendelésének a 176. § (2) bekezdés e) pont alapján abban az esetben van helye, ha az eltérő szerkesztés folytán a kötelező tartalmi kellékek megfelelése, teljes körűsége nem egyértelmű, beazonosítása bizonytalanságot idéz elő, ezáltal az a határozottságot, érthetőséget, végrehajthatóságot illetően a bíróban kételyeket ébreszt.⁷

Az ismertetett két állásfoglalás ugyan vitatható volt annyiban, hogy a jogi képviselővel és a jogi képviselő nélkül eljáró felekre azonosan határozta meg a kötelező elemek tartalmi fogyatékosága miatt a hiánypótlási okot, holott előző esetben illet a törvény nem ismert; ugyanakkor azt az irányvonalat kellően képviselte, amely a perkoncentrációt és annak érdekében a felek felelős pervitelét és a bíróság aktívabb közreműködését előtérbe helyező, a pert szerkezetiileg megújító újraszabályozás elvi alapjait a keresetlevél visszautasításának minimalizálásában jelölte ki, és helyesen helyezett hangsúlyt az anyagi pervezetésre. Mindennek a gyakorlati megvalósulása azonban természetesen eredményezett nehézségeket.

3. A keresetlevél visszautasításának gyakorlati problémái és a jogalkotó válasza

Egy új perjogi kódex szabályainak értelmezése – különösen viszonylag rövidebb felkészülési időt követően – szükségképpen okoz gyakorlati problémákat, tekintettel arra, hogy a hatályba lépését követően indult ügyekben előírásait azonnal alkalmazni kell. Mivel pedig a tisztességes eljáráshoz való jog lényegi elemét képező bírósághoz fordulás jogát a legnagyobb részben a keresetlevél perfelvételre alkalmasságának a megítélése érinti, ezért a keresetlevél visszautasításának a gyakorlata keltette fel a

⁶ A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Értekezletének (2017. július 7.) állásfoglalásai a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvénnyel (Pp.) összefüggésben felmerült jogértelmezési problémákról, https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/sajto/ckot_07_lezarva.pdf (letöltés időpontja: 2021.11.28.)

⁷ A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának 2018. június 20-21-én megtartott ülésén elfogadott állásfoglalások, https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/sajto/ckot_elfogadott.pdf (letöltés időpontja: 2021.11.28.)

jogkereső felek legnagyobb érdeklődését. Megfigyelhető, hogy a 2018. évben az indokoltnál nagyobb mértékben voltak fellelhetők a keresetlevél tartalmi követelményeit szükségtelenül szigorúan értelmező döntések, ugyanakkor az is tendenciaként jelentkezett, hogy a másodfokú bíróságok – a Virág Csaba által az anyagi igazság érvényre juttatását és ebből adódóan az aktívabb, szélesebb eljárási jogokkal rendelkező bírói funkciót erősítő attitűdnek nevezett szemlélet előtérbe helyezésével⁸ – rendre korrigálták a formális elemeknek az indokoltnál nagyobb jelentőséget tulajdonító visszautasító végzéseket. A megváltoztatások elvi alapja jellemzően az volt, hogy a keresetlevél tartalmi követelményeit a Preambulumban megfogalmazott jogalkotói célokkal összefüggésben kell megközelíteni azzal, hogy a keresetlevélre alkalmazandó rendelkezésekkel a jogalkotónak a céltalan formalizmus nyilvánvalóan nem volt célja, a törvény rendelkezéseit úgy indokolt és szükséges értelmezni, hogy az ne eredményezze a bírósághoz fordulás ellehetetlenítését⁹A korrekciós mechanizmusnak és a szakmai fórumok jellemzően a méltányos értelmezés mellett állást foglaló iránymutatásainak az alapján az elsőfokú bíróságok jogalkalmazói szigora a 2019. évre folyamatosan csökkent.

A teljesség igénye nélkül indokolt kiemelni néhány példát a jogalkotói célhoz igazodó, méltányos értelmezést előtérbe helyező bírósági határozatok közül. Az egyik közzétett eseti döntés szerint – nem vonva ezáltal kétségbe a pertaktika indokoltságát – az a körülmény, hogy a felperes nem jelöl meg minden, a keresetlevélben szereplő tényre *bizonyítékot* – akár azért, mert a tényt nem tartja lényeges ténynek, nem tartja bizonyítandó, vagy általa bizonyítandó ténynek –, a bíróság anyagi pervezetésének szükségességét veti fel, de nem lehet oka a keresetlevél visszautasításának.¹⁰ A *jogi érvelés* – amelyhez a Pp. 342. § (1) és (3) bekezdéséből következően a bíróság nincs kötve – tekintetében fejtette ki egy, az elsőfokú döntés szigorát korrigáló határozat, hogy a tényállítás, a jogállítás és a kérelem kötelező előadása mellett a felperes nyilvánvalóan rámutat egy általa vélt kapcsolatra, azonban a jogi érvelés hiánya önmagában csak azt eredményezheti, hogy a felperes megfosztja magát attól, hogy az általa fennállónak vélt összefüggéseket, értelmezési irányokat a bíróság megismerje.¹¹ A *pertárgy értékének* a meghatározását érintően foglalt állást úgy egy méltányos értelmezést előtérbe helyező kiemelkedő jelentőségű bírósági döntés, hogy a jogszabályok a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgáló ismerve feltételezésének az a jogalkalmazói értelmezés felel meg, amely szerint akkor kell a felperesnek a keresetlevél záró részében a per tárgyának az értékét kifejezetten megjelölnie, ha az az érdemi részben feltüntetett, a bíróság ítéleti rendelkezésére irányuló határozott kereseti kérelem alapján egyértelműen és kétséget kizáróan nem állapítható meg; nincs helye ezért a keresetlevél visszautasításának akkor, ha a keresetlevél záró része ugyan kifejezetten nem tartalmazza a per tárgyának az értékét, azonban a felperes a kereseti kérelme szerint kizárólag – forintban

⁸ Virág Csaba: Az új polgári perrendtartás alkalmazásának kihívásai, Bírói attitűdök a perrend egyes új jogintézményeivel kapcsolatban, *Bírósági Szemle*, 1 (2020.) 14. o.

⁹ BDT2019. 4107

¹⁰ BDT2019. 3971

¹¹ BDT2019. 4109

meghatározott – pénzkövetelést kíván érvényesíteni.¹² Ugyancsak a jogalkotói törekvések megértését hangsúlyozó döntés azt mondta ki – rámutatva arra, hogy a Pp.-nek a Preambulumában is deklarált célja a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása, és hogy egyetlen eljárásjogi rendelkezés értelmezése és alkalmazása sem lehet öncélú –, amely szerint a keresetlevélben a *nem természetes személy perbeli jogképességét, a törvényes képviselő képviseleti jogát* megalapozó jogszabályhelyet akkor szükséges feltüntetni, ha azt az adott esetben egyedi vizsgálatot és alkalmazást igénylő jogi norma állapítja meg, különös figyelemmel arra, amely szerint a jogi személy jogképességéből a perbeli jogképesség és a törvényes képviseleti minőség egyenesen következik, az a jognak olyan axiómája, amely vitán, kétségen felül áll, egyértelműsége miatt beható vizsgálatot nem igényel, ennek folytán e rendelkezéseket még ítélettel történő befejezés esetén sem kell megjeleníteni.¹³ A keresetlevél tartalmi követelményeiként meghatározott adatok *keresetenkénti előadására* irányadó, a szükségtelen ismétlések elkerülését célzó jogfejlesztő értelmezésre példa az a döntés, amely szerint a kereseti kérelmet (és az érvényesített jogot) megalapozó tényeket – és ennek továbbgondolása folytán valamennyi adatot – akkor kell a keresetlevélben keresetenként feltüntetni, ha azok az egyes kereseti kérelmek esetében egymástól eltérnek.¹⁴

Az, hogy az előzőekben felhívott döntések találkoztak a jogalkotó szándékával, nyilvánvalóan visszacsatolást nyert azáltal, hogy a Pp. novella következetesen figyelembe vette a jogalkalmazás jogfejlesztő értelmezését, és az újragondolt szabályokat a keresetlevél tartalmi elemeinek egyszerűsítésében és a keresetlevél visszautasításának visszaszorításában találta indokoltnak meghatározni. A túlzott formalizmus ellen hatott az a reform, amely a gyakorlati tapasztalatokra – mindenekelőtt a Kúria a keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleményében foglaltakra – tekintettel egyszerűsítette a keresetlevél bevezető részében és záró részében meghatározott tartalmi követelményeket, hangsúlyozva, hogy az adminisztrációs terheket növelőnek tekintett elemeket kiiktatni kívánja; a joggyakorlat visszajelzései alapján egyszerűsítette a keresethalmazatokra vonatkozó szabályozást és a keresetlevélhez csatolandó mellékleteket is; továbbá a jogkeresők igényérvényesítésének előmozdítása érdekében a keresetlevél tartalmi és alaki hiányosságainak vagy kötelező mellékleteinek hiányossága esetén, jogi képviselővel eljáró fél vonatkozásában is kötelezővé tette a hiánypótlásra történő felhívást; valamint szükségesnek találta jogszabályi rendelkezésben kimondani, hogy a keresetlevél perfelvételre való alkalmassága szempontjából nem vizsgálható a keresetlevél érdemi részében előadott olyan tartalmi elem, amelynek az értékelése az ügy érdemére tartozik, valamint az sem, hogy a felperes által megjelölt bizonyítékok, bizonyítási indítványok alkalmasak-e, illetve elegendőek-e a keresetlevélben foglaltak alátámasztására. Mindezek a változtatások a méltányos bírói jogfejlesztő értelmezés eredményeivel álltak összhangban.

¹² BDT2019. 4085

¹³ BDT2019. 4068

¹⁴ BDT2019. 3916

4. A keresetváltoztatás problémaköre

Az új polgári perrendtartás másik jelentős, számos gyakorlati értelmezési kérdést felvető újítása volt a kereset- és ellenkérelem-változtatásnak az osztott perszerkezethez igazított modellje. A korábbi, az 1952-es Pp.-hez képest a szabályozás különbségének alapja a kereset és az ellenkérelem jelentésében volt. A kereset és az ellenkérelem fogalmát egyik perrendtartás sem definiálta, azok tartalma a változtatás megengedésére irányadó rendelkezésekből volt meghatározható. Míg az 1952-es Pp. a 146. §-ából következően az *egyelemű kereset* (és ellenkérelem) fogalmat fogadta el, azt a bíróság döntésére irányuló kereseti kérelemmel (illetve az azt vitató kifogással) azonosította; a Pp. a 7. § (1) bekezdésének 4. és 12. pontja eredeti értelmező rendelkezései szerint a *háromelemű kereset* (és ellenkérelem) meghatározását fogadta el, a kereseti kérelmen túl annak elválaszthatatlan részeként ideértve a keresettel érvényesített jog, valamint a kérelmet és a jogot megalapozó tények állítását (illetve az anyagi jogi kifogás, az elismerés és a védekezést megalapozó tények állítását) is. A perrendtartás ezen koncepcionális újításával a jogalkotó elsődlegesen a jogviták teljes körű feltárását és lezárását, a „meglepetés-ítéletek” elkerülését kívánta elérni. Ehhez igazodott az a koncepcióváltás, amely keresetváltoztatásnak minősítette – a viszontkereset és a beszámítás megváltoztatása tekintetében is alkalmazandóan – a kereset valamennyi elemének, így a tényállításnak, a jogállításnak és a kérelemnek a megváltoztatását, sőt a kereset három eleme közötti összefüggést megteremtő jogi érvelés megváltoztatását is (amely változtatás jelentette a korábban előadottaktól való eltérést és a korábbiakhoz képest további új elem előadását). Ugyanígy az ellenkérelem megváltoztatása annak bármely elemének – a tényállításnak, a jogállításnak, az elismerésnek, továbbá a jogi érvelésnek – a megváltoztatását jelentette.

A gyakorlatban elsősorban a tényállítás és a jogi érvelés megváltoztatása okozott problémákat, különös tekintettel arra, hogy a Pp. 342. § (1) és (3) bekezdése alapján, miközben a bíróság kötve van a kereseti kérelemhez és az állított joghoz, ezzel együtt nincs kötöttség sem a tényállításhoz, sem a jogi érveléshez, amelyből az a sajátos következmény is előállhatott, hogy a bíróság az elutasított keresetváltoztatásban jelölt új tényt, új jogi érvelést is figyelembe vehette. Problémát okozott az elsődleges (releváns) és a másodlagos (bizonyító) tények megkülönböztetése, ugyanis a perrendtartás ezt a különbségtételt nem tette meg, azt a jogirodalomnak és a bírói gyakorlatnak kellett kialakítania, ami az egyes jogviták más és más szempontjai következtében csak részben lehetett eredményes. Ezt bizonyítja a Kúria elnöke által létrehozott, az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testületnek a 2019. április 26-i ülésén meghozott 73. számú állásfoglalása is, amely megkísérelte elhatárolni a releváns (elsődleges) és a bizonyító (másodlagos) tényeket azzal, hogy a keresetben előadott tényállástól való eltérés vagy újabb tény előadása akkor minősül keresetváltoztatásnak, ha az új tények magukra a keresetet közvetlenül megalapozó, azaz releváns és elsődleges tényekre vonatkoznak. Az állásfoglalás hangsúlyozta, hogy releváns, elsődleges tény lehet az, ami közvetlen alapját képezi az érvényesíteni kívánt jognak és így a

keresetnek (így például az, hogy a felperes pénzt ad kölcsön az alperesnek, ráépít egy ingatlanra vagy megszakítja az életközösséget az alperessel); másodlagos tény minden más, a keresetet nem megalapozó, hanem már azt bizonyító tény, egyéb – adott esetben fontos, de nem lényegi – körülmény.¹⁵ Hasonlóan nem tudott többet hozzátenni az elhatárolás irányvonalaival a Civilisztikai Kollégiumvezetők 2019. április 15. napi Országos Tanácskozásán elfogadott 11. számú állásfoglalás sem, amely mindössze annyit mondott ki, hogy csak a releváns, elsődleges tények megváltoztatása vagy ilyen tények előadása minősül keresetváltoztatásnak, a nem releváns tények előadása nem keresetváltoztatás.¹⁶ Az elhatárolásnak azonban bizonytalanok voltak a jogszabályi alapjai, ezért az ajánlások jól mutattak rá az új tényállításon alapuló keresetváltoztatás értelmezési nehézségeire.

Ugyancsak a perkoncentrációval ellentétes hatást váltott ki a jogi érvelés megváltoztatásának a nehézsége; mint ahogy arra a Civilisztikai Kollégiumvezetők 2018. június 20-21. napi Országos Tanácskozásán elfogadott 21. számú állásfoglalás is rámutatott: a Pp. 7. § (1) bekezdés 12. b) pontja szerint a jogi érvelés megváltoztatása keresetváltoztatásnak minősül. A Pp. a 215. §-ban határozza meg azokat a feltételeket, amelyek fennállása mellett a keresetváltoztatás az érdemi tárgyalási szakban engedélyezhető, amely azonban nem teszi lehetővé, hogy a fél a keresetének kizárólag a jogi érvelését jelentő elemét magától megváltoztassa. Erre csak abban a gyakorlatban ritkán előforduló esetben van lehetősége, ha a jogi érvelés megváltoztatását a bíróság az érdemi tárgyalási szakban elvégzett anyagi pervezető tevékenysége indokolja és azzal okozati összefüggésben áll.¹⁷ A jogi érvelés azonban nem más, mint a fél álláspontjának megismertetése annyiban, hogy az állított joghoz (anyagi jogi kifogáshoz) hozzárendeli az állított tényállást, és rámutat arra, hogy a megjelölt jog anyagi jogi törvényi feltételeit állítása szerint az előadott mely konkrét tények és miként valósítják meg. A tényállítás, a jogállítás és a kérelem kötelező előadása mellett a fél nyilvánvalóan rámutat egy általa vélt kapcsolatra, azonban a jogi érvelés hiánya önmagában csak azt eredményezheti, hogy megfosztja magát attól, hogy az általa fennállónak vélt összefüggéseket, értelmezési irányokat a bíróság megismerje.

A bírói gyakorlatban tehát komoly igény mutatkozott a keresetváltoztatás egyszerűsítésére, különös tekintettel a tényállítások és a jogi érvelés megváltoztatását érintően, amelyekhez a bíróság egyébként sincs kötve.

A jogalkalmazás részéről felmerült igényeket ebben a körben is elfogadva változtatott a Pp. novella akként, hogy keresetváltoztatásnak már csak a jogállítás megváltoztatása és kereseti kérelem megváltoztatása (azaz módosítása illetve kiegészítése) tekintendő, a tényállítás megváltoztatása és a jogi érvelés

¹⁵ Az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület ülésén elfogadott állásfoglalások (2019. április 26.), <https://kuria-birosag.hu/hu/uj-pp-jogert?page=1> (letöltés időpontja: 2021.11.28.)

¹⁶ A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának 2019. április 15-én elfogadott állásfoglalásai a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvénnyel összefüggésben, <https://szegediugyvedikamara.hu/index.php/home/hirek/18-tajekoztatas/537-a-civilisztikai-kollegiumvezetok-orszagos-tanacskozasanak-2019-aprilis-15-en-elfogadott-allasfoglalasai-a-polgari-perrendtartasrol-szolo-2016-evi-cxxx-torvennyel-osszefuggesben> (letöltés időpontja: 2021.11.28.)

¹⁷ A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának 2018. június 20-21-én megtartott ülésén elfogadott állásfoglalások, im.

megváltoztatása nem eredményez keresetváltoztatást. Ezzel azonosan az ellenkérelem-változtatás 2021. január 1-jétől már csak a jogállítás és az elismerés megváltoztatása. Mindezzel együtt fontos módosítás, hogy az új perrendi szabályok lényegesen egyszerűsíteni kívánták az érdemi tárgyalási szakban a Pp. 215. § illetve 216. § értelmében a kivételesen megengedhető kereset- és ellenkérelem-változtatást. A korábbi előírások a kereset határidőhöz és bírói engedélyhez kötött megváltoztatásának alapját vagy – a kereset bármely eleme tekintetében csak a kereset tényállítási részének szükségszerű megváltoztatása mellett – a fél önhibáján kívül tudomására jutó, bekövetkező vagy jelentőssé váló új tényben vagy – a kereset egyes elemei egymástól független megváltoztathatósága mellett – a bíróság anyagi pervezetésében határozták meg, és ehhez hasonlóan rendezték az ellenkérelem-változtatás feltételeit. Az új modell szükségszerűen vált egyszerűbbé azzal, hogy a tényállítás és a jogi érvelés megváltoztatása nem minősül kereset- és ellenkérelem-változtatásnak; a kérelem (elismerés) és a jogállítás változatlanul határidőhöz és bírói engedélyhez kötött megváltoztatásának lényegében azonosak maradtak a feltételei az egyrészt a fél önhibáján kívül tudomására jutó, bekövetkező vagy jelentőssé váló új tények miatt [amelyek előadása nem keresetváltoztatás, de amelyek a Pp. 214. (3)-(5) bekezdései szerint a törvényi követelmények nemteljesítése esetén figyelmen kívül hagyandók], azokkal összefüggésben – vagy új tényelőadástól függetlenül a bíróság anyagi pervezetése alapján.

A kereset- és ellenkérelem-változtatás módosult szabályai ugyancsak jól illeszkedtek abba a folyamatba, amely a túlzott formalizmus háttérbe szorítását és a méltányos – azonban nem *contra legem* – jogalkalmazás tapasztalatainak a jogkereső felek érdekeire határozottabban figyelemmel lévő perrendtartás gyakorlatát kívánta elősegíteni.

5. Összegzés

A polgári pert szerkezetileg új alapokra helyező, a rendelkezési jog és a perkoncentráció érvényesülését hangsúlyozó új kódex tapasztalatai immár több évre vezethetők vissza. A kezdeti természetzerű útkeresés, és az ennek során óhatatlanul jelentkező értelmezési konfliktusok ellenére úgy tűnik, hogy a jogalkotás és a jogalkalmazás a megfelelő korrekciók megvalósítása által mind jobban közelít a Pp. Preambulumában is megfogalmazott, a polgárok szolgálatát biztosító, a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezését és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatását előmozdító gyakorlat irányában, amely által a per végső céljaként megfogalmazható a valóságnak megfelelő tényekre alapított, igazságos döntés elérésének kívánalma.¹⁸ Remélhetőleg a kölcsönös szakmai konzultációk a továbbiakban is folytatódnak, hiszen egy jól működő polgári perrendtartás mind a jogkereső felek, mind a jogalkalmazásban résztvevők közös érdeke.

¹⁸ Király Lilla: Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? Az új magyar polgári perrendtartás általános rész osztott perszerkezetének hatékonysági elemzése, Budapest, Akadémia Kiadó, 2019, 129.

Irodalomjegyzék

- Endrédy András: A perindítás megváltozott szabályai a polgári perrendtartás első novelláris módosítása alapján, *Miskolci Jogi Szemle*, 16 (2021.) 1. szám 2. kötet, 97-110., DOI: <https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.1.955>
 - Király Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? Az új magyar polgári perrendtartás általános rész osztott perszerkezetének hatékonysági elemzése*, Budapest, Akadémia Kiadó, 2019, DOI: 10.1556/9789634541905
 - Virág Csaba: Az új polgári perrendtartás alkalmazásának kihívásai, Bírói attitűdök a perrend egyes új jogintézményeivel kapcsolatban, *Bírósági Szemle*, 1 (2020.), 14-25.
 - Wopera Zsuzsa: A dogmatika vagy a gyakorlat elsőbbsége? In: *Ünnepi kötet Dr. Szabó Imre egyetemi tanár 70. születésnapjára*, Forum Acta Juridica et Politica, Acta Universitatis Szegediensis (szerk.: Homoki-Nagy Mária), Szeged 2021. 477-485.
 - Interjú Wopera Zsuzsa egyetemi tanárral, a polgári perrendtartás reformjával, az új szabályozási rendszer kialakításával, továbbá a kapcsolódó jogszabályok előkészítésével összefüggő feladatok irányítására és összehangolására megbízott miniszteri biztossal. <http://www.jogiforum.hu/hirek/36544> (letöltés időpontja: 2021.11.28.)
-
-